

Колесніченко Максим Валентинович,

кандидат філософських наук,

доцент, докторант

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

orcid.org/0000-0001-7685-2662

kmv@isgis.org.ua

СОЦІОКУЛЬТУРНА ПЕРСПЕКТИВА ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОГЕЗІЇ В ЕТНІЧНО ДИВЕРСИФІКОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стаття присвячена питанням застосування методу соціокультурної перспективи у дослідженні феномена «соціальна когезія». Основна увага звертається на ті аспекти феномена, де йдеться про значення взаємодії членів групи (колективу), які впливають на стан та динаміку соціальної когезії. У статті подається у стислому вигляді визначення соціальної когезії та у більш розлогому визначення соціокультурної перспективи. Такий підхід зумовлений тією обставиною, що перший феномен вже певною мірою включений у дискурс в український науковий простір, а другий у ньому практично відсутній. Визначення соціокультурної перспективи базується на досвіді, накопиченому зарубіжними дослідниками цієї проблеми. У цьому контексті звертається увага на ключові моменти у підході до її інтерпретації, зокрема представлені такими науковцями, як Богдани Альман, Андреа МакКей, Патріс Де Ла Осса, Кетрін Сандерсон.

Наголошується, що метод соціокультурної перспективи виявляється продуктивним, коли необхідно з'ясувати вплив соціально-психологічних та культурницьких чинників на взаємодію членів тих чи тих груп (колективів), що для соціальної когезії є особливо вартісним. У процесі викладу матеріалу робиться акцент на такі маркери, як раса, етнічна приналежність, релігія та культура, що є важливими характеристиками етнічно диверсифікованого суспільства, оскільки саме у цих сферах метод соціокультурної перспективи може переконливо виявити вагомість тих чи тих аспектів, які перебувають у полі її застосування.

У статті окрема увага звертається на передумови перетину меж соціальної когезії та соціокультурної перспективи, які визначаються передусім тією обставиною, що особливості формування та функціонування соціальної когезії зумовлюються соціальними та культурними факторами, а також тим, що соціокультурна перспектива зосереджується на розумінні людської поведінки через аналіз культурницьких правил групи, до якої належить та чи та особа. Це пов'язано з тим, що для соціальної когезії важливими маркерами є персональні стосунки у первинних групах, у вибудовуванні яких велике значення мають засади, сформовані під впливом культурницького чинника у певних соціальних умовах.

Ключові слова: соціокультурна перспектива, соціальна когезія, соціально-психологічні чинники, науковий дискурс, соціальний контекст, культурний контекст, взаємодія.

Kolesnichenko Maksym,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,

Postdoctoral Student

Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University

orcid.org/0000-0001-7685-2662

kmv@isgis.org.ua

SOCIOCULTURAL PERSPECTIVE AS A METHOD OF RESEARCHING SOCIAL COHESION IN AN ETHNICALLY DIVERSE SOCIETY

The article deals with the using of the sociocultural perspective method in the study of the phenomenon of “social cohesion”. The main attention is paid to those aspects of the phenomenon, where it is about the importance of the interaction of members of the group (collective), which affect the state and dynamics of social cohesion. The article presents a concise definition of social cohesion and a broader definition of the sociocultural perspective. This approach is due to the fact that the first phenomenon is already to some extent included in the discourse in

the Ukrainian scientific space, while the second one is practically absent in it. The definition of the sociocultural perspective is based on the experience accumulated by foreign researchers of this problem. In this context, attention is drawn to the key points in the approach to its interpretation, in particular those presented by such scholars as Bohdana Alman, Andrea McKay, Patrice De La Ossa, Catherine Sanderson.

It is emphasized that the method of the sociocultural perspective will be productive when it is necessary to find out the influence of cultural and socio-psychological factors on the interaction of members of certain groups (collectives), which is especially valuable for social cohesion. In the process of presenting the material, emphasis is placed on such markers as race, ethnicity, religion, and culture, which are important characteristics of an ethnically diverse society, since it is in these areas that the sociocultural perspective method can convincingly reveal the importance of certain aspects that are within its scope.

The article gives specific examples of crossing the boundaries of social cohesion and sociocultural perspective. The article pays special attention to the prerequisites for crossing the boundaries of social cohesion and the sociocultural perspective, which are determined primarily by the fact that the features of the formation and functioning of social cohesion are determined by social and cultural factors, as well as the fact that the sociocultural perspective focuses on understanding human behavior through the analysis of cultural rules the group to which this or that person belongs. This is due to the fact that important markers for social cohesion are personal relationships in primary groups, in the construction of which the principles formed under the influence of the cultural factor in certain social conditions are of great importance.

Key words: sociocultural perspective, social cohesion, socio-psychological factors, scientific discourse, social context, cultural context, interaction.

Актуальність. Складність й міждисциплінарний характер феномена «соціальна когезія (до того ж, його функціонування в етнічно диверсифікованому суспільстві) спонукає до пошуку різноманітних методів дослідження й їхньої комбінації з метою адекватного відтворення його контенту й передбачення перспектив його динаміки. У попередніх наших публікаціях ми звертали увагу на деякі методи дослідження соціальної когезії (Yevtukh Volodymyr, Kolesnichenko Maksym, 2022). Однак стає очевидним, що вони не охоплюють весь спектр дослідження цього складного феномена. Його вивчення, на наше глибоке переконання, має відбуватися у межах міждисциплінарного підходу. Пошуки додаткових можливих методів, які поки що не застосовувалися у дослідницьких практиках, принаймні в українському дискурсному полі, виявили, що метод соціокультурної перспективи може бути продуктивно використаний в аналізі контекстів формування явища соціальної когезії, зокрема тих, які очевидно чи то латентно пов'язані з впливом культурницьких факторів на її динаміку.

Постановка проблеми. Соціокультурна перспектива як метод дослідження контенту соціальної когезії та її впливу на суспільний розвиток етнічно диверсифікованого суспільства має, на нашу думку, бути націлена на конкретні аспекти функціонування того чи того феномена (у нашому випадку, соціальної когезії), пов'язані передусім з соціальними

та культурницькими чинниками. Тому у процесі дослідження завдяки застосуванню методу соціокультурної перспективи має з'ясуватися роль цих чинників у формуванні складових соціальної когезії, від яких тією чи тією мірою залежить її функціонування, скажімо, їхньої ролі у такій складовій соціальної когезії, яка стосується, за канадською дослідницею Юдіт Максвелл, творення членами груп спільних цінностей (Maxwell, 1996). Таку пов'язаність соціальної перспективи та соціальної когезії не важко виявити, звернувшись до визначення обох явищ, що буде зроблено далі.

Мета статті. У даній статті здійснюються спроби з'ясування валідності методу соціокультурної перспективи у дослідженні соціальної когезії, концентруючи увагу на соціокультурних контекстах формування і розвитку останньої. Принагідно варто відтворити перебіг сучасного дискурсу у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі з означеної проблеми.

Стан вивчення. Завважимо, що у контексті сформульованої назви статті проблема в українській соціогуманітаристиці не вивчалася. Вперше поняття «соціокультурна перспектива» як метод дослідження тих чи тих проблем застосував професор Володимир Євтух, досліджуючи контексти становлення нової для вітчизняної наукового простору науки «евалюації» (Євтух, 2021, 2022). Він зокрема звернув увагу на два таких моменти: 1) хоча першоджерельно поняття «соціокультурна перспектива»,

як відомо із літератури попередніх років, стувалося соціальної психології, у дослідників є усі підстави використовувати його в аналізові явищ та процесів, які перебувають поза її межами, оскільки вона заточена на з'ясування ролі соціальних та культурницьких факторів, що впливають на становлення і динаміку тих чи тих явищ і процесів; 2) «розмаїтість чинників, які визначають наповненість соціокультурної перспективи, дозволяє охопити (використовувати існуючі методи), або ж формулювати широкий спектр методів дослідження, що базуються на численних маркерах» (Євтух, 2021, с. 19).

На сьогодні пул зарубіжних дослідників проблеми у запропонованій нами постановці нечисельний. Певну пов'язаність соціокультурної перспективи з дослідженням соціальної когезії можна фіксувати у працях Річарда Волкера (Richard Walker), Кімберлі Прессік-кілборн (Kimberley Pressik-kilborn), Берна Ланкастера (Bern Lancaster), Ерики Сейнсбері (Erica Sainsbury), Лін Фанг (Lin Fang), Річарда Донато (Richard Donato), Дауна МакКорміка (Dawn McCormick), Патріс Де Ла Осса (Patrice De La Ossa), Богдани Альман (Bohdana Allman). Ми наголошуємо на певній пов'язаності, оскільки праці названих дослідників присвячуються передусім застосуванню соціокультурної перспективи (у більш широкому смислі соціокультурної теорії) у галузі психологічних наук. Ми ж ставимо перед собою завдання віднайти можливості застосування цього дослідницького методу (завважимо, як засвідчили згадані науковці, дуже продуктивного) для виявлення специфіки функціонування соціальної когезії, тому ми будемо звертатися до їхнього доробку.

Виклад матеріалу. Розмірковування, пов'язані з пошуками взаємодії соціокультурної перспективи й соціальної когезії, логічно, на наш погляд, розпочати з найбільш поширених визначень обох понять. Оскільки поняття «соціальна когезія» розглядалася нами у спеціальній публікації (Колесніченко, 2021), то ми тут передамо стислий виклад його інтерпретації за Радою Європи: здатність суспільства забезпечувати добробут усіх своїх членів, мінімізувати диспропорції та уникати маргіналізації за такими індексами: 1) взаємна лояльність та солідарність; 2) міцність суспільних відносин та спільних цінностей; 3) почуття належності до групи (спільноти); 4) довіра між окремими

людьми суспільства (спільноти); 5) зменшення нерівності та відчуженості (Fonseca).

Стосовно поняття «соціокультурна перспектива», то, оскільки воно не дуже поширене у науковому дискурсі, принаймні українському, доречно дещо детальніше зупинитися на його інтерпретаціях. Це зумовлюється ще й тією обставиною, що ми, власне, «запозичуючи» сам термін «соціокультурна перспектива» у психологічних досліджень, які використовують цей метод «для того, щоб врахувати мінливість від людини до людини та визнати, що соціальні та культурні відмінності впливають на цих людей» (Sociocultural persective). Принагідно зазначимо, що це стосується передусім сфери виховання та освіти.

Наближення трактування значення поняття «соціокультурна перспектива» до нашого контексту (нагадуємо, пов'язаного з соціальною когезією) знаходимо у працях американської дослідниці Патріс Де Ла Осса: «соціокультурна перспектива спрямована на розуміння людської поведінки шляхом аналізу культури окремих людей і груп, до яких вони належать і в яких беруть участь. Культура людини стосується спільних цінностей, вірувань, норм, мови і навіть географії. Що ще важливіше, ці спільні способи життя також диктували, яка поведінка є доречною, а яка – недоречною» (Ossa). Особливий інтерес у нас виявляється щодо включення в орбіту дослідницького методу, якому присвячена дана стаття, питання про взаємовідносини у групах.

Далі ми будемо акцентувати увагу на тих чи тих складових соціальної когезії, у дослідженні яких метод соціокультурної перспективи є релевантним. Перед цим маємо зконцентрувати увагу на трактуванні методу у працях інших дослідників. Для глибшого розуміння сутності соціокультурної перспективи її функціональності згадаємо про таке поняття як «соціокультуралізм». Це поняття творить фундамент соціокультурної теорії, на якій, власне, базується метод соціокультурної перспективи. За Богданою Альман, яка традиційно звертається до сфери освіти і виховання, соціокультурна теорія, «зосереджена на ролі соціальної взаємодії та культури в розвитку навичок мислення вищого порядку» (Allman). Б. Альман, йдучи за засновником соціокультурної теорії психологом Львом Виготським (1896–1934 рр.),

наголошує на тому, що «людський розвиток і навчання походять із соціальної та культурної взаємодії. Іншими словами, спосіб взаємодії людей з іншими та культура, в якій вони живуть, формують їхні розумові здібності» (Allman). У цьому смислі соціокультурна теорія вважається переважно теорією розвитку й «зосереджується на змінах у поведінці з плином часу, зокрема на змінах, які відбуваються в міру дорослішання індивідів від дитинства до дитинства, до підліткового віку і, нарешті, до дорослого віку» (Allman).

Не занурюючись у деталі становлення і розвитку соціокультурної теорії й пам'ятаючи про те, що у її фокусі перебуває передусім виховання і освіта, зокрема мовна, ми наголошуємо на тих її функціях, які за певних умов можуть стосуватися соціальної когезії, фокусуючи увагу на саме на методів соціокультурної перспективи. Мова йде насамперед про соціальні та культурні контексти мислення людини у індивідуальних чи то групових взаємодіях, які, звісно, результуються у поведінкових зразках. До речі, до факторів, які творять соціокультурні контексти належать «культура та культурні очікування, впливи батьків і родичів, вплив громади, гендерні норми, соціетальні норми, сім'я, персональні та/чи релігійні цінності, владна динаміка та основні засоби інформації» (Sociocultural perspective in psychology). Враховуючи досить широкий спектр факторів впливу, зарубіжні дослідники вважають за необхідне наголосити на такому трактуванні обраного нами для дискусії методу (з чим ми погоджуємося): соціокультурна перспектива – це підхід, який психологи використовують для розуміння людської поведінки через аналіз культурних правил будь-якої групи (груп), до якої людина належить. Тут ключовими моментами є те, як раса, етнічна приналежність, стать, соціально-економічний статус, релігія та культура, включаючи відмінності між індивідуалістичною та колективістською культурами, можуть впливати на поведінку окремої людини, розуміння того, чому люди поводяться так, як вони поводяться, та розуміння людської поведінки і розвитку особистості шляхом вивчення правил соціальних груп і підгруп, членом яких є індивід (McCauley). Ми особливу увагу звертаємо на такі маркери, як раса, етнічна приналежність, релігія та культура, що є важливими характеристиками етнічно диверсифікованого суспільства,

оскільки саме у цих сферах метод соціокультурної перспективи може переконливо виявити вагомість тих чи тих аспектів, які перебувають у полі її застосування. Передовсім що стосується ролі міжособистісної взаємодії у межах груп (колективів). Йдеться про формування ступеню міцності цієї взаємодії у позитивному їхньому впливові на соціальну когезію.

За американською професоркою психології Кетрін А. Сандерсон, соціокультурна перспектива: перспектива, яка описує поведінку та психічні процеси людей, частково сформовані їхніми соціальними та/або культурними контактами, включаючи расу, стать і національність» (Sanderson, 2010). Взагалі, «Теорія соціокультурної перспективи є широким, але важливим аспектом нашого буття. Це стосується кожної сфери нашого повсякденного життя. На цій теорії частково базується те, як ми спілкуємось, розуміємо, стосунки та справляємося один з одним. Наше духовне, психічне, фізичне, емоційне, фізіологічне ество – усе це залежить від факторів, які вивчає теорія соціокультурної перспективи» (Sociocultural perspective).

Отже, акцентувавши увагу на ключових моментах контенту соціокультурної перспективи, її основної таргентної сфери (освіта, виховання) та особливостей її функціонування (застосування), переважно у сфері психології, перейдемо до пошуків її взаємодії з феноменом «соціальна когезія», визначаючи передусім її валідність як методу дослідження останньої. Доречним у цьому контексті додати сюжет про розуміння значення прикметника «соціокультурний». Аналіз текстів, де вживається цей термін, вказує на те, що він використовується для пов'язання соціальних і культурних факторів, коли необхідно пояснити закономірності та особливості поведінки людини, зокрема у груповому вимірові, чи навіть ширше тих чи тих суспільних проблем. Соціокультурна перспектива передбачає, що люди поводитимуться і навіть навчатимуться по-різному залежно від своєї культури чи способу життя. Культурний вплив включає цінності та норми, вік, соціально-економічні умови, мову, географію тощо.

Оскільки «соціокультурна перспектива розглядає: а) стосунки та їхній вплив на індивідуальну поведінку; б) людські здібності та потенціал; в) несвідомі думки та бажання та їхній вплив на свідомі думки; г) внутрішні

психічні процеси, такі як мислення і сприйняття» (The sociocultural perspective examines. docx) та «прагне зрозуміти поведінку людини й розвиток особистості, екзамінуючи правила соціальних груп і субгруп, членом яких є індивідуум» (McKay), то є усі підстави метод соціокультурної перспективи залучати до з'ясування того, яким чином перераховані маркери впливають на процеси соціальної когезії. При цьому варто пам'ятати, що «соціокультурна перспектива — це один із способів подумати про те, що спричиняє нашу поведінку та розумові процеси, але це лише деякі з частин усього пазлу» (Sociocultural perspective in psychology). Власне, тут наголошується про необхідність врахування більш широкого соціокультурного контексту (довкілля), у якому перебуває індивідуум, або у якому він потенційно може перебувати, вступаючи у взаємодію з носіями інакших соціальних і культурних традицій.

Таким чином, підсумуємо розмірковування про маркери соціокультурної перспективи, які, на наше переконання, мають безпосереднє або дотичне пов'язання з дослідницьким методом соціальної когезії і що цей метод дає для з'ясування сутності контенту феномена «соціальна когезія», особливо специфіки його функціонування у конкретних соціокультурних контекстах. Таке завдання примушує нас повернутися до визначення деяких аспектів явища «соціальна когезія», яке ми подавали на початку нашого обговорення, а саме: взаємна лояльність та солідарність; міцність суспільних відносин та спільних цінностей; почуття належності до групи (спільноти); довіра між окремими людьми суспільства (спільноти) (Fonseca) і додамо ще кілька його характеристик, які фіксуються зарубіжними дослідниками феномена й яким, на нашу думку, успішно може опікуватися соціокультурна перспектива:

а) «соціальна когезія передбачає побудову спільних цінностей та спільності у тлумаченні, формування у людей відчуття, що вони залучені до спільного підприємництва, що вони стикаються із спільними викликами, і що вони є членами однієї спільноти» (Maxwell, 1996);

б) «готовність членів суспільства співпрацювати один з одним» (What is social cohesion?);

в) відсутність латентних соціальних конфліктів, що та наявність міцних соціальних зв'язків (Еміль Дюркгайм);

г) поведінка осіб у колективі, колективна поведінка (Гюстав Ле Бон);

д) персональні стосунки у первинних групах, так звані внутрішні пов'язаності людей між собою (Чарльз Кулі);

е) ступінь симпатії та сила взаємного позитивного ставлення між людьми групи (Lott, 1961);

є) перетин мереж дружби людей різних груп (Granovetter, 1973).

Із наведеного переліку маркерів стає очевидним, що у формуванні засад і функціонування у соціальній когезії велика увага надається ролі соціально-психологічним чинникам, зокрема міжособистісній взаємодії членів груп. Зауважимо, що роль соціально-психологічних чинників, якими оперує метод соціокультурної перспективи, надзвичайно релевантні на індивідуальному рівні функціонування соціальної когезії (до речі, дослідники виокремлюють три таких рівнів: індивідуальний, рівень громади (спільноти) й інституалізаційний). Щодо індивідуального рівня, то, між іншим, увагу у контексті нашого дослідження привертають такі індекси: безпосереднє спілкування, ступінь приязні/неприязні, індивідуальна поведінка, почуття належності (до групи), відчуття включеності у групове середовище, особиста участь у діяльності групи (Колесніченко, 2021).

Маючи у своєму розпорядженні дві палітри основних характеристик – соціальної когезії і соціокультурної перспективи – нескладно віднайти межі їхнього перетину. Зупинимось на кількох моментах контенту соціальної когезії та поля застосування соціокультурної перспективи як методу їхнього дослідження. Передусім йдеться про те, що особливості формування та функціонування соціальної когезії зумовлюються соціальними та культурними факторами, а в основі дослідження соціокультурної перспективи перебувають саме вони. Далі, соціокультурна перспектива зосереджується на розумінні людської поведінки через аналіз культурницьких правил групи, до якої належить та чи та особа; як вони ми спілкуються, як вони ладнають один з одним. Для соціальної когезії важливими маркерами є персональні стосунки у первинних групах, пов'язаності людей між собою, рівень їхньої співпраці у досягненні тих цілей, які ставлять перед собою лідери груп у порозумінні з членами цих груп чи то

зовнішні чинники, як от корпорації, політичні чи громадські актори. Розуміючи сутність таких пов'язаностей, чому суттєво може сприяти застосування методу соціокультурної перспективи, ми зможемо більш адекватно аналізувати дії (активності) цих груп стосовно їхніх устремлень (чи то їхню відсутність) на шляху до утвердження соціальної когезії у суспільстві.

Висновки. Соціокультурна перспектива як метод дослідження соціальних і культурних явищ, як засвідчили висліди наукових пошуків, передусім зарубіжних науковців, виходить за межі тієї чи тієї дисципліни, вона може бути застосована до вивчення кожної сфери нашого повсякденного життя, зокрема і соціальної когезії, яка представляє собою складний

соціокультурний феномен. Напрацьовані результати ініціаторами соціокультурної перспективи на базі соціокультурної теорії у галузі переважно соціальної психології дають можливість подальшої її інтерпретації й поширення її застосування на дослідження інших феноменів, передовсім у тих випадках, коли йдеться про необхідність з'ясування впливу соціально-психологічних чинників на взаємодію членів тих чи тих груп (колективів). Останнє набирає непересічного значення у прагненні сформувати атмосферу безконфліктної взаємодії, згуртованості для досягнення єдності активностей, спрямованих на суспільний поступ, в чому зокрема полягає головний запит на соціальну когезію.

Список використаних джерел:

1. Євтух, В.Б. (2021). Евалюація: Прологомени до системного знання, яке «може постати як міждисциплінарна наука». *Гілея. Науковий вісник. Випуск 163 (6–7). Філософські науки. Політичні науки.* С. 18–37.
2. Євтух, В.Б. (2022). Евалюація соціокультурних проєктів у турбулентних ситуаціях. *Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 15 квітня 2022 року.* Київ. С. 48–51.
3. Колесніченко, М.В. (2021). Проблематика соціальної когезії у зарубіжному науковому дискурсі. *Освітній дискурс. Збірник наукових праць.* Випуск 35 (7). С. 17–32.
4. Allman Bohdana. Socioculturalism. URL: <https://edtechbooks.org/studentguide/socioculturalism> [19.01.2023].
5. De La Ossa Patrice. Sociocultural perspective. URL: <https://study.com/learn/lesson/sociocultural-perspective-in-psychology-examples-and-meaning.html> [18.01.2023].
6. Fonseca Xavier, Lukosch Stephan, Brazier Frances. (2018). Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. URL: <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480> [07.08.2021].
7. Granovetter Mark S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology.* Vol. 78. № 6. P. 1360–1380. URL: <http://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/granovetter73weakties.pdf> [07 August 2021]
8. Lott Albert, Lott Bernice. (1961). Group cohesiveness, communication level, and conformity. *The Journal of Abnormal and Social Psychology.* Vol. 62. № 2. P. 408–412. URL: <http://dx.doi.org/10.1037/h0041109> [07 August 2021].
9. Maxwell Judith. 1996. Social dimensions in economic growth. Department of Economics, University of Alberta. 36 pp.
10. McKay Andrea. Lesson Transcript. URL: <https://study.com/academy/lesson/sociocultural-perspective-definition-examples-quiz.html> [12.04.2023].
11. Sanderson Chatherine A. (2010). Social psychology. John Wiley and Sons, Incorporated. 590 pp.
12. Sociocultural perspective. URL: <https://courses.lumenlearning.com/hvcc-abnormal-psychology/chapter/2-8-sociocultural-perspective/> [21.03.2021].
13. The sociocultural perspective examines.docx – The... URL: <https://www.coursehero.com/file/80377351/The-sociocultural-perspective-examinesdocx/> [20.01.2023].
14. Sociocultural perspective. From Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sociocultural_perspective [1.03.2021].
15. Sociocultural perspective in psychology. URL: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/psychology/scientific-foundations-of-psychology/sociocultural-perspective-in-psychology/> [20.01.2023].
16. Social-cohesion meaning | Best 1 definitions of social-cohesion, Your Dictionary.com. URL: www.yourdictionary.com/social-cohesion [07 August 2021].
17. What is social cohesion? URL: <https://scanloninstitute.org.au/what-social-cohesion> [25 July 2021].
18. Yevtukh Volodymyr, Kolesnichenko Maksym. (2022). Contents of social cohesion: Key accents of contemporary scientific discourse in three social spaces. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems.* №21. P. 29–43.

References:

1. Allman Bohdana. Socioculturalism. URL: <https://edtechbooks.org/studentguide/socioculturalism> [19.01.2023].
2. De La Ossa Patrice. Sociocultural perspective. URL: <https://study.com/learn/lesson/sociocultural-perspective-in-psychology-examples-and-meaning.html> [18.01.2023].
3. Fonseca Xavier, Lukosch Stephan, Brazier Frances «Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it». Available from: <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1497480> [07.08.2021].
4. Granovetter Mark S. 1973. “The strength of weak ties” *American Journal of Sociology*. Vol. 78. № 6. P. 1360–1380. Available from: <http://snap.stanford.edu/class/cs224w-readings/granovetter73weakties.pdf> [07 August 2021].
5. Kolesnichenko, M.V. (2021). Problematyka sotsialnoi kohesii u zarubizhnomy naukovomu dyskursi [Problems of social cohesion in foreign scientific discourse]. *Osvitniy dyskurs. Zbirnyk naukovykh prats [Educational discourse. Collection of scientific papers]*. Vypusk [Issue] 35 (7). P. 17–32 [in Ukrainian].
6. Lott Albert, Lott Bernice. (1961). “Group cohesiveness, communication level, and conformity”, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, Vol. 62, № 2, p. 408–412. Available from: <http://dx.doi.org/10.1037/h0041109> [07 August 2021].
7. Maxwell Judith. (1996). Social dimensions in economic growth. Department of Economics, University of Alberta. 36 pp.
8. McKay Andrea. Lesson Transcript. URL: <https://study.com/academy/lesson/sociocultural-perspective-definition-examples-quiz.html> [12.04.2023].
9. Sanderson Chatherine A. (2010). *Social psychology*. John Wiley and Sons, Incorporated. 590 pp.
10. Sociocultural perspective. URL: <https://courses.lumenlearning.com/hvcc-abnormal-psychology/chapter/2-8-sociocultural-perspective/> [21.03.2021].
11. The sociocultural perspective examines.docx – The... URL: <https://www.coursehero.com/file/80377351/The-sociocultural-perspective-examinesdocx/> [20.01.2023].
12. Sociocultural perspective. From Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sociocultural_perspective [1.03.2021].
13. Sociocultural perspective in psychology. URL: <https://www.studysmarter.co.uk/explanations/psychology/scientific-foundations-of-psychology/sociocultural-perspective-in-psychology/> [20.01.2023].
14. Social-cohesion meaning | Best 1 definitions of social-cohesion, Your Dictionary.com. URL: www.yourdictionary.com/social-cohesion [07 August 2021].
15. What is social cohesion? URL: <https://scanloninstitute.org.au/what-social-cohesion> [25 July 2021].
16. Yevtukh, V.B. [2021]. Evaluatsiia: Prolehomeny do systemnoho znannia yake “mozhe postatyty yak mizhdystsyplinarna nauka” [Evaluation: Prolegomena to systematic knowledge which “will be able to present itself as an interdisciplinary science”]. *Hileya. Naukovyi Visnyk Hileya. Scientific Bulletin*. Vypusk [Issue] 163 (6–7). Filososki nauky. Politychni nauky. S. 18–37 [in Ukrainian].
17. Yevtukh, V.B. (2022). Evaluatsiia sotsiokulturnykh proyektiv u turbulentnykh sytuatsiakh [Evaluation of socio-cultural projects under turbulent situations]. *Pisliavoiennyi svit: ludy, problem, tsinnosti. Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi internet-konferentsii, 15 kvitnia 2022 roku. [Post-war world. Proceedings of International scientific-practical internet-conference, April 15 2022. Kyiv]*. S. 48–51 [in Ukrainian].
18. Yevtukh, V., Kolesnichenko, M. (2022). Contents of social cohesion: Key accents of contemporary scientific discourse in three social spaces. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. № 21. P. 29–43.